

“Yeni” Neyi Temsil Ediyor? Yeni Fetişizmi ve “Yeni Türkiye” Mitleri

“New” Represents What? New Fetichism And “New Turkey” myths

Mehmet Aygün

zet: Yeni kavramının kullanımın yaygınlık göstermesinin nedenlerinden biri büyük bir siyasi ve toplumsal değişimin gerçekleşiyor ya da planlanıyor olmasıdır. Kavram eskinin eleştirisi üzerine inşa edilmektedir. Günümüzde eskiye karşı eleştirel bir eğilim ve söylem başlamıştır. Bu eleştirel (oklukla mahkum edici) tutum belli tarihsel figürlere, olaylara ve oluşumlara yoğunlaşmaktadır, ancak gerçekte eskiden de tam anlamıyla kopulmamaktadır. Sözcüğün düşünce ve siyasi tarihimizdeki izleri sürüldüğü zaman bazı siyasi ve toplumsal değişim dönemlerinde kullanımının arttığı görülmektedir. Yeni veya benzer anlama gelen sözcüğün kullanımı yoğunluklu olarak  tarihsel dönemde artmıştır. Bu alışmada bu dönemlerde kavramın tarihsel gelişimi aktarılmaya alışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni, Yeni Fetişizmi, Yeni Türkiye, Eski Türkiye

Abstract: One of the reasons why the term ‘new’ is so widespread is that there is a big political and social change or a plan for it. Term is being constructed on the dispute of the old. Nowadays a disputable tendency and discourse started against the old. This disputable attitude(usually convicting) focuses on some certain historical figures, events and creations, but in reality the connection with the old is still available. When the term’s signs in our thought and political history are followed, it is seen that it’s use increases in some political and social change periods. the term new or a an alike Word’s use increased especiallly in three historical period. In this study, we are going to try to express th terms’historical development.

Keywords: new, new fetichism, new Turkey, old Turkey

Son yıllarda ülkemizde “yeni” kavramı oldukça yaygın bir sıfat haline gelmiştir. Bazı isimlerin, kurumların, olay ve olguların başına getirilen “yeni” sözcüğü eskiyi olumsuzlama ve yeniye kutsamayı içermektedir. Muğlak da olsa geleceğin dünden ve bugünden daha iyi olacağı ve yeniden inşa edildiği anlamını taşımaktadır. Yeni bir toplum tasarımı ve yeni bir düzen arzusunu da ifade etmektedir. Sözcüğün düşünce ve siyasal tarihimizdeki izleri sürüldüğü zaman bazı siyasal ve toplumsal değişim dönemlerinde kullanımının arttığı görülmektedir. Yeni veya benzer anlama gelen sözcüğün kullanımı yoğunluklu olarak üç tarihsel dönemde artmıştır. Osmanlı’nın son dönemleri, “Özallı yıllar” olarak nitelen 1980’li yıllarda ve kendini liberal-demokrat-muhafazakar-Müslüman olarak tanımlayan AKP’li on yıllarda. Ama hiçbir dönemde yeni kavramı son on yılda olduğu kadar sık kullanılmamıştır denilebilir. Öyle ki bu dönemde yeni kavramı iktidardaki kadroların fetiş kavramı haline gelmiştir.

“Eski”nin karşıtı olan “yeni” sözcüğü Türkçede farklı anlam ve bağlamlarda kullanılmaktadır. “Kullanılmamış veya az kullanılmış olan (otomobil gibi), “O güne kadar söylenmemiş, görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş olan” (yeni bir düşünce gibi), “daha öncekinden farklı olan” ve “eskinin yerine gelen” anlamlarında kullanılmaktadır. Oldukça kullanışlı ve yeni kavram üretmeye elverişli olan yeni sözcüğü her türden yeni oluşumları, gelişmeleri ifade etmek ve adlandırmak için kullanılabilir.

Özellikle siyasal ve toplumsal alanla ilgili oluşumları, gelişmeleri, hedefleri ve yaklaşımları ifade etmenin yanında isteneni ve bekleneni de göstermektedir. Üniversite isminden demokrasiye, ülke isminden gazete ismine, parti isminden otobüs firması¹ ismine kadar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Muhafazakar çizgisi ile küçük ve orta ölçekli esnafla bütünleşmiş *Türkiye Gazetesi* de bu eğilimden etkilenmiş olmalı ki gazetedeği değişimi anlatmak için yaptığı reklamda “Yeni, Türkiye’nin *Yeni Türkiye’si*” repliğini kullanmıştır. O kadar çok olay,

¹ Bazen aynı kente çalışan otobüs firmaları kendilerini diğerlerinden ayırt etmek için ya da belli yasal yükümlülüklerden kurtulmak için eski isimlerinin başına çoklukla daha küçük yazı karakteri ile “yeni” sözcüğünü koyarlar.

durum, kurum, varlıkla birlikte kullanılmaktadır ki bir tür “yeni fetişizmi” yaşanmaktadır. Ancak yeni kavramı ile birlikte en çok kullanılan isim Türkiye ismidir. Yeni Türkiye’nin şarkısı bile var.² Yeni Türkiye’nin yeni aktörlerinin de AKP ve onunla konjonktürel ittifak ilişkisi içinde olan Cemaat olduğu söylenmektedir.³

Yeni sözcüğünün (daha çok sıfat olarak kullanılıyor) bu kadar yaygın olmasının belli anlamları vardır. ÖSYM’nin yaptığı sınav sorularının bile iktidardaki siyasal anlayış ve iktidar kadrolarının dünya görüşlerine, kavram dizgelerine bağlı olarak biçimlendiği ülkemizde siyaset dilinde ve sosyal bilimlerde kullanılan dilin ve kavramların bundan bağımsız olduğu düşünülemez. Yeni fetişizminin bir nedeni ülkemizde yaşanan siyasal ve toplumsal değişimler ise, bir nedeni de uluslararası ilişkilerin aldığı yeni biçim ve eğilimlerdir. Bu eğilim küresel bir özellik göstermektedir. Sovyetlerin dağılması⁴ sonrasında küresel güç Amerika öncülüğünde tasarlanan dünya düzeni “Yeni Dünya Düzeni” olarak ifade edildi. Dolayısıyla bütün “yeni”ler “Yeni Dünya Düzeni”nin “yeni”sinden ilham almaktadır. Bu durum sadece Türkiye’de geçerli değildir. Örneğin İngiltere’de yüzyıldan fazla bir tarihi olan İşçi Parti’nin adının önüne 1997 yılında “New” sözcüğü eklenmiştir. “New Labour”.⁵ Karşıtı Old Labour.

Yeni kavramının kullanımın yaygınlık göstermesinin nedenlerinden biri büyük bir siyasal ve toplumsal değişimin gerçekleşiyor ya da planlanıyor olmasıdır. Kavram eskinin eleştirisi üzerine inşa edilmektedir. Günümüzde eskiye karşı eleştirel bir eğilim ve söylem başlamıştır. Bu eleştirel (çoklukla mahkum edici) tutum belli tarihsel figürlere, olaylara ve oluşumlara yoğunlaşmaktadır, ancak gerçekte eskiden de tam anlamıyla kopulmamaktadır. Erken Cumhuriyet dönemine yönelik mahkum edici tutuma karşın, her türlü olumsuzluğa rağmen Osmanlı’nın son dönemine yönelik olumluluklar atfetme tutumu gibi.

Özellikle siyaset dilinde yeninin bu kadar fazla kullanılması tutulan yolun, yürütülen işlerin meşrulaştırılması/haklılaştırılması ve farklılığının ortaya konması adınadır. Değişim beklentisine karşılık gelen ve olumlu çağrışımlar yapan yeni sözcüğü (yeni olan iyidir) böylece yaygınlaşmaktadır. Kavramın yaygınlaşmasının önemli bir başka nedeni iktidardaki kadroların, içinden çıkıp geldiği Milli Görüş geleneğinden farklılığını vurgulama gereksinimidir. Milli Görüş geleneğinden ayrılan bu kadro daha başlangıçta yeniyi çağrıştıran “yenilikçi kanat” olarak adlandırılmıştır.

² Işın Karaca, *Yeni Türkiye*.

³ Ergun Yıldırım, *Ak Parti ve Cemaat, Yeni Türkiye’nin Yeni Aktörleri*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2010.

⁴ Otuz yılı aşkın bu sürede dünya, SSCB’nin adeta tekrar canlanışına şahitlik etmektedir.

⁵ “New Labour” was first termed as an alternative branding for the Labour Party, dating from a conference slogan first used by the Labour Party in 1994, which was later seen in a draft manifesto published by the party in 1996, called *New Labour, New Life for Britain*.

“Yeni” sözcüğü modernleşme ve Batılılaşma süreçleriyle ilgili kavramların kullanıldığı bir mantık içinde kullanılmaktadır. Gelenekselin karşıtı olarak modernin kullanımı gibi. Ya da Doğu’nun karşıtı (olumsuzlukları ifade eder) Batı’nın (olumlulukları ifade eder) ifade ettiği anlamda kullanılması gibi. Kavramın bu şekilde kullanım yaygınlığı belli çelişkileri de göstermektedir. Yeni kavramını en çok kullananlar, bu kavramı oldukça fazla sahiplenenler, gerçekte bu kavramın kullanılması gereken alanlarda oldukça gelenekçi görülmektedirler. Yeni Türkiye kavramını sıklıkla kullanan bazı çevreler sanatta ve düşüncede muhafazakar ve gelenekçi olduklarını söylemektedirler. Her şeyde yenilikçi görünüp düşünce ve sanatta (yeninin en çok yakıştığı alanlarda) muhafazakar sanattan bahsetmektedirler. Gerçekte yeni olan bazı olgu, kurum ve durumları içselleştirmeyen, yani yeni olanı kabul etmeyen çevrelerin yeni “yenilerden” söz etmesi çelişki oluşturmaktadır. Kendisi eski olan yapı, oluşum ve çevreler de eski olana yüklenen olumsuzluklardan kurtulmak ve yükselen yeni söylemi karşısında var olmak için “yeni”ye sarılmaktadır. Yeni tutkusunun bir tür geleceğe odaklılıktan kaynaklandığı ya da gelecek kaygısının ve beklentisinin bu tutkuya yol açtığı söylenebilir.

Sözcüğün Kullanımın Tarihsel Yaygınlaşması

Kavramın tarihsel kullanımının izleri modernleşme kuramlarındaki eski-yeni çatışması üzerinden de takip edilebilir. Kavram, bu kuramlardaki geleneksel-modern ayrımı üzerine oturmaktadır. Bu klasik görüşe göre, geleneksel olan eski olanı, modern olan ise yeniyi ifade etmektedir. Yeni aynı zamanda belli bir zamanı/dönemi veya çağı ifade etmektedir. Ya da çağın içinde eski olandan belli yönleri ile ayrılanı ifade etmektedir.

Türk düşünce tarihinde yeni, yenileşme süreçleri ile ilgili olmuştur. Osmanlı’da yenilik hareketlerinin ortaya çıkması ile asrılık, ceditçilik, yenilik, yenilikçilik düşüncesi arasında sıkı bir ilişki kurulabilir. Kavram, Doğu-Batı çatışması, karşıtlığı, ikiliği çerçevesinde düşüncemizde yer almıştır. Doğu-Batı ikiliğinin temlinde aslında eski-yeni çatışması vardır denilebilir.

19. yüzyılda imparatorlukta ortaya çıkan Yeni Osmanlı aydın hareketi düşünce tarihimizde yeniye vurgu yapan ilk oluşum olarak görülebilir. Yeniye, yeniliğe yapılan bu vurgu geleneksel düşünceye ve kadim anlayışa karşı bir başkaldırı olarak okunabilir. Kadimcilikten bir kopuştur. Hareketin Tanzimat ve Islahat gibi yenileşme hareketlerinden sonra ortaya çıkması ve adında “yeni” kavramının olması oldukça anlamlıdır. Hareketin ismindeki “yeni” kavramı gündelik yaşamla ilgili olmaktan ziyade yönetsel ilişkilerin, yönetim sisteminin değişmesine dönük bir talebi, meşrutiyet isteğini dile getirmektedir. Bu hareketle birlikte Osmanlı-Türk aydınının Batılılaşma sürecindeki etkinliği ve inisiyatifi artmıştır. Yeni Osmanlı hareketi daha sonraki süreçte siyasal düşünce tarihimizde önemli izler ve etkiler bırakmıştır.

Tanzimat'tan itibaren edebiyat çevrelerinde yaşanan eski-yeni⁶ tartışması/ çatışması her ne kadar edebiyatın şekli ve muhtevası ile ilgili gözükse de, tartışma, geleneksel düşünce ve anlatım tarzı ile modern düşünce ve anlatım tarzı arasında bir tercih yapmakla ilgili gözükmektedir. Recaizade Mahmut Ekrem'le (Zemzeme) Muallim Naci (Demdeme) arasında yaşanan tartışma gibi. Tartışmanın Türk düşüncesinde belirginleşmeye başlayan Doğu-Batı, geleneksel-modern, ilericilik-gericilik şeklinde tezahür eden bölünmeden kaynaklandığı söylenebilir. Osmanlı-Türk modernleşmesinin beraberinde getirdiği sancılar bütün bu tartışmalara eşlik eder. Modernleşmenin sonucu olan ikilikler sonraki dönemlerde giderek belirginleşmiş, iki farklı koldan gelişen bir düşünce ve siyaset geleneğine dönüşmüştür. Batılılaşmacı Ahmet Mithat Efendi'nin Servet-i Fünun'culara yönelik "dekadanlık" suçlamasının özünde de bu akımın yazın alanında ölçsüz Batılılaşma isteği yatmaktadır. Benzer bir tartışma daha sonraki yıllarda Tevfik Fikret ile Mehmet Akif arasında yaşanacaktır. Tartışma şiir üzerinden sürse de, arka planda yatan asıl motivasyon, Fikret'in tarihe, Abdülhamit'e ve geleneksel dini değerlere yönelik sert eleştirisidir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde "yeni" sıfatını sahiplenilen düşünsel ve siyasal oluşumların, yayınların artması dikkat çekmektedir. Tanzimat'la başlayan Türk modernleşme süreci içinde ortaya çıkan eski-yeni tartışması daha çok Doğu-Batı ekseninde gelişmiştir. Bu bağlamda yeni kavramının kullanılması iki dünyalı bir durumdan kaynaklanmaktadır.

1911 yılında yayına başlayan ilk Türkçü eğitim dergisi "*Yenifikir*" bunun örneklerinden biridir. "Derginin adında yer alan 'Yeni' ibaresi II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden dönemde devr-i sabıkın bir antitezi olarak ortaya konan fikirleri ifade etmekte kullanılan popüler bir ibareydi. Kuşku yok ki bununla amaçlanan temel hedef topluma sunulan düşüncelerde bir eski-yeni karşılaştırması yaptırılmak istenmesidir. *Yeni Lisan, Yeni Felsefe, Yeni Ahlâk, Yeni Hayat, Yeni Dünya, Yeni Turan* ve benzeri ifadeler bu amacın en bariz örnekleridir. Derginin içeriği incelendiğinde derginin ismiyle uygun olarak birçok konuda okuyucularını yeni fikirlerle tanıştırdığı görülmektedir."⁷ Bu dönemde sadece dergi ve gazete ismi değil yeni ön adlı kitaplar da yayınlanmıştır. Bunların başında Halide Edip Adıvar'ın yeni bir devlet ve toplum tasarımı ortaya koyduğu *Yeni Turan* (1912) adlı romanı gelmektedir. I. Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan *Yeni Mecmua* dergisi dönemin önde gelen aydınlarını bünyesinde toplamış bir dergidir. Ziya Gökalp'in sosyoloji anlayışı çizgisindeki derginin yazar kadrosu Türk düşüncesinde derin izler bırakmış isimlerdir.

Tanzimat'la başlayan, yüzyılın sonlarına doğru artan ve II. Meşrutiyet yıllarında zirveye çıkan yenilikçi söylem, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte yeni

⁶ Tanzimat sonrası dönem edebiyatı "Yeni Edebiyat", öncesindeki Divan Edebiyatı da "eski edebiyat" olarak adlandırılmaktadır.

⁷ Mehmet Salih Erkek, "Osmanlı Devletinde İlk Türkçü Eğitim Dergisi: Yeni Fikir", *History Studies*, 4/1 2012.

bir anlam kazanır. Osmanlı karşısında yeniyi temsil eden Cumhuriyet'in meşruiyetinin sağlanması ve kurumsallaştırılması adına yeniyi olan vurgu ilk on yılda artmıştır. 1930'larda Mustafa Kemal Atatürk kültü etrafında oluşan düşünsel ve siyasal ittifak II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile bozulacaktır. Dünyada ortaya çıkan siyasal konjonktür gereği ülkemizde de düşünsel ayrışmalar gün yüzüne çıkmıştır. Belirginleşen sağ ve sol çevreler arasında eski-yeni ayrışma ve çatışması, günümüzde de etkilerini görebileceğimiz ilericilik-gericilik (bazen maddecilik-ruhçuluk) tartışmasını alevlendirir. Nihal Atsız-Sabahattin Ali, Peyami Safa-Nazım Hikmet kavgası bu temel ayrım üzerine oturmuştur. Bu yıllarda ve sonraki dönemlerde genellikle sol sağ gericilikle (eskiyi temsil etmekle), kendini ise ilericilikle (yeniyi temsil etmekle) tanımlamıştır. Bu tür kullanımda ilericiliğe, Batıcılık, çağdaşlık gibi kavramlara eşlik etmektedir. Bu tartışmalar içinde Peyami Safa bir yazısında "yeni" kavramının kaypak ve aldatıcı bir şekilde kullanıldığını ifade eder. Toplumların, medeniyetlerin ve kültür hareketlerinin hem eski hem de yeni karakter taşıdığını söyler. Avrupa medeniyeti, içinde hem yeniyi hem de eskiyi barındırır. Ona göre, Avrupa, özellikle de İngiltere eski ile yeniyi kaynaştırmıştır.

Cumhuriyet tarihi boyunca "yeni" ön adlı çıkan dergilerden bazıları ise şunlardır: *Yeni Adam*, 1930-40'lı yıllarda çıkan Türkçü-milliyetçi bir dergidir. Kurucusu İsmail Hakkı Baltacıoğlu başta olmak üzere çeşitli görüşlerden aydınlar yazılar yazmıştır. *Yeni Dünya* gazetesi, Yeşil Ordu ve resmi Türkiye Komünist Partisi'nin genel sekreteri ve başyazarı Hakkı Behiç'in yazılar kaleme aldığı bir gazetedir. Ayrıca *Yeni İstanbul* (gazete), *Yeni Kafkasya*⁸ (dergi), *Yeni Orkun* (dergi), *Yeni Türkistan* (dergi), *Yeni Akış* (1960'lı yıllarda Kürt milliyetçileri tarafından yayınlanan bir dergi) gibi yayınlar gündemde yerlerini almışlardır.

Hızlı değişim dönemlerinde veya değişim talebinin fazla olduğu dönemlerde yeni söylemi yaygınlık kazanmaktadır. Diğer yandan uluslararası siyasi eğilimler de bu söylemi etkilemektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Batılılaşma/modernleşme süreci, Cumhuriyet döneminde sistemi meşrulaştırma çabaları, II. Dünya Savaşı ve sonrasında başlayan Soğuk Savaş yıllarında komünizmle mücadele "yeni"yi ve taşıdığı anlamı biçimlendirirken, 1980 sonrası dönemde neo-liberal düşünce ve siyasal eğilimler "yeni"nin içeriğini değiştirmiştir. 1980'li yıllarda ülkemizde yeni söylemi, Cumhuriyetin Tek Parti döneminde oluşan ve devam eden devlet geleneklerini terk etmek, Cumhuriyetin bazı uygulamalarını yumuşatmak ve devletin sahipliğini çevreye açma pratiklerini ve özlemini içermektedir. Devlette sivil-asker bürokrat ve aydın egemenliğini yıkarak, Özal'la başlayıp sonraki muhafazakar iktidarlarca temsil edilen görüşleri ve Müslüman

⁸ 1923-1927 yılları arasında İstanbul'da yayınlan *Yeni Kafkasya*, Resulzâde Mehmet Emin tarafından on beş günde bir çıkarılan siyasî, sosyal ve edebî bir dergidir. Ancak siyasî yönü ağır basar. Adem Can, "Yeni Kafkasya Mecmuası", *Bilig*, Bahar/2007, Sayı: 41, s. 109-122.

liberal-demokratların gücünü ve meşruiyetini perçinleme hedefini ifade etmektedir. Bu yıllardan itibaren sivil toplum, devletin küçültülmesi (özelleştirme temelinde), aydın eleştirisi, bürokrasiye yönelik olumsuzlama, modernizm eleştirisi, farklı modernlikler gibi kavram ve olgular öne çıkmaya başlar.

1980’lerde “Yeni”nin Biçimlenmesi: Günümüz ‘Yeni’sinin Temelleri

Osmanlı’nın son dönemlerinde kullanım alanı genişleyen yeni söylemi, 1980’li yıllarda Türkiye’nin liberal-küresel sisteme entegre olmaya başlaması ile tekrar gündeme gelmiştir 1980’li yıllardan sonra dünyada ve ülkemizde giderek yükselen liberalizm ve onun kendisine seçtiği müttefiki sağ-muhafazakarlık “yeni” düşüncesinin yükleniciliğini, aynı zamanda temel koşullarını oluşturmuştur.

12 Eylül askeri darbesiyle düşünsel ve siyasal direnç unsurlarından temizlenen ülkemizde 24 Ocak Kararları’nın mimarı Özal’ın öntü açılmış, toplum ve ülke siyaseti “İcraatın İçinden”e indirgenmiştir. Ekonomik kalkınmanın, zenginleşmenin, tüketimin, dış yatırımın, ithalatın popüler olduğu bu yıllarda “Sivillik”, “Sivilleşme”, “Sivil Toplum” ve “II. Cumhuriyet” tartışmaları ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ve sonraki on yıllarda “sivil toplum” kavramı üzerine ciddi bir literatür artışı olduğu görülmektedir. Kavram, tarihsel süreçte sosyoloji ve felsefe içinde kazandığı anlamından uzaklaşarak bir tür “asker karşıtlığına” indirgenmiştir. Böylece askeri karakter özellikleri gösteren, bir yazar tarafından “yanlış” olarak nitelendirilen Cumhuriyet’in⁹ yerine sivil toplum temelinde II. Cumhuriyet’e geçilecek, siyasal ve toplumsal sorunlarımız çözülecektir inancı taşınmaktadır. Bu inançla, klasik ideolojilerden beslenmiş ve kimliğini oluşturmuş bazı aydın, gazeteci ve yazarlar kendilerini “eski Marksist”, “eski Maocu”, “eski İslamcı” ve “eski Ülkücü” olarak tanımlamaya başlamışlardır. Bu durum bir tür günah çıkartma olarak da tezahür etmiştir. Buradaki “eski” ifadesi kişinin “yeni” olan bir şeye evrildiğini göstermektedir. Bu yeni olan tam da dönemin düşünsel özelliklerine benzer bir şekilde belirsizdir. Belirli olan şey, bizim Batı’nın desteği olmadan adam olamayacağımız ve önümüzden kayıp giden trenin son vagonuna atlamamız gerektiği iddiasıdır.¹⁰

Bu dönemde yeni düşüncesinin önemli siyasal koşullardan biri de SSCB’nin dağılmasıdır. Sosyalizmin SSCB’deki pratiğinin iflası, hemen ardından Sosyalist Çin’in sistemi yumuşatarak devlet kontrolünde kapitalist bir ekonomik modele geçmesi liberalizmin zaferi olarak algılanmıştır. Tarihin Sonu’nun ilanı ile birlikte “Yeni Dünya Düzeni”nin Soğuk Savaş’ın karşıt kutbu ABD tarafından duyurul-

⁹ Sevan Nişanyan, *Yanlış Cumhuriyet*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2008. Kitap, yazarın 1993-94 yıllarında Atatürk, Cumhuriyet, laiklik, devrimler gibi alt başlıklarda Cumhuriyet modernleşmesi üzerine yazdığı eleştirel yazılardan oluşturmaktadır. Burada bizi ilgilendiren yazıların yazılma tarihidir.

¹⁰ Özellikle liberal düşünce çevrelerinin kullandığı bu tren metaforu 1990’lı yılların popüler anlatım biçimlerinden biridir.

ması ülkemizdeki yeni söyleminin dış meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır. Aslında “yeni fetişizmi”ndeki bütün “yeni”ler kaynağını Yeni Dünya Düzeni’nden almaktadır. Bundan sonra sadece erken Cumhuriyet dönemindeki değil, Soğuk Savaş koşullarının biçimlendirdiği çok partili Cumhuriyet dönemindeki devlet ve toplum yapılanmaları da eski olarak algılanacaktır. Ekonomide özelleştirmeler, yabancı sermayeye yerli ortaklar üzerinden pazar açma şeklinde yürüyen yeni(leşme), siyasette AB’ye girme çabası içinde uyum yasaları, verilen ödevleri yerine getirme biçiminde sürmüştür. Bu iki temel etki nedeniyle 1980’lerde başlayan yeni söylemine olan vurgu 1990’lı yıllarda artmıştır. Yeni ön adlı yayın sayısında -özellikle gazete ve dergilerde- ciddi bir artış gözlenmiştir.

1980’lerin hemen başlarında *Forum* dergisi *Yeni Forum* adıyla yayınlanmaya başlar. Sonraki yıllarda sayıları giderek artacak yeni ön adlı dergi ve gazetelerin ön habercisi olan bu derginin ilginç bir serüveni vardır. 1954 yılında ilk sayısı yayınlanan dergi zaman içinde DP’ye karşı muhalefetin odağı olmuştur. Derginin kadrosu, Turan Güneş, Bülent Ecevit, Muammer Aksoy, Şerif Mardin, Coşkun Kırca, Mümtaz Soysal, Metin And, Sadun Aren gibi Türk siyaset ve düşüncesinde etkin olmuş ve önemli izler bırakmış isimlerden oluşmaktadır. 1960’lı yıllarda Adnan Cemgil, Kemal Sülker, Gülten Kazgan, Bekir Kırac, Selahattin Keyman ve Doğan Avcıoğlu’nun katılımıyla daha “sol” tandanslı bir içeriğe bürünen dergi, kesintilerle 1979’a kadar varlığını sürdürmüş, 15 Eylül 1979’da *Yeni Forum* olarak çıkmaya başlamıştır. Derginin yeni ön adını alması dönemin ruhuna, eğilimlerine uygundur. Derginin sol eğilimli kadrosu yerini liberal aydınlarla ve akademisyenlere, sol içeriği ise yerini liberal düşünceye bırakmıştır. Günümüzde de liberal görüşleri ile bilinen Atilla Yayla, Mustafa Erdoğan, Osman Metin Öztürk, Graham Fuller gibi isimlerin yazılarına rastlanan dergi 2000 yılında kapanmıştır.

1990’lı yıllarda yeni ön adlı diğer bir dergi *Yeni Türkiye*’dir. Özal’la başlayan siyasal-kültürel değişimin ilk görünürlük kazandığı yayın olmuştur denilebilir. 1994 yılında yayın hayatına başlayan derginin ismi ilkinde göre daha iddialıdır. Artık yeni sözcüğü tüm bir ülkenin başına konmuştur. Artık “Yeni Türkiye”den bahsedilmektedir. Ne de olsa süreç üzerinden on beş yıla yakın zaman geçmiştir. İki ayda bir yayınlanan dergi oldukça hacimli sayıları ile genelde özel dosya konuları ile çıkmaktadır. *Yeni Türkiye* dergisi Türk düşünce ve siyasetinde oldukça önemli izler bırakmıştır. Kasım 1994 yılında iki aylık olarak yayın hayatına başlayan dergi Mart-Nisan 2014’de 57. sayıya ulaşmıştır. Ülke siyasetinde etkili olan dergi halen etkili siyasal figürlerin yazılarına yer vermektedir.

1990’lı yıllar, muhafazakar düşünce çevrelerinin ve Süleymanlılar, Nakşibendiler, Nurcular ve Gülen cemaati gibi dini cemaatlerin örgütlendiği ve yayın faaliyetlerinin arttığı verimli yıllar olmuştur. Bu gruplar da çıkardıkları dergi ve gazetelere yeni ön adlı isimler vermişlerdir. *Yeni Asya* (gazete), *Yeni Asır* (gazete), *Yeni Şafak* (gazete), *Yeni Mesaj* (gazete) *Yeni Ümit* (dergi), *Yeni Bahar* (dergi) gibi gazete ve dergiler bunlardan birkaçıdır. Bu saydığımız yayınların her biri 1980’lerin sonu ve 1990’lı yıllarda yayın hayatına başlamıştır.

Belli ki SSCB dağılınca, sosyalist/komünist tehlikenin bertaraf edilmesi sonrasında ABD öncülüğünde kurulan Yeni Dünya Düzenini ilk algılayan ve *yeni*'yi sahiplenenler başta liberal düşünürler ve muhafazakar-dindar çevreler olmuştur. Bu yolla Yeni Dünya Düzeninin evrenselleşmesine bir tür katkı sağlandığı söylenebilir.

1990'lı yıllara damgasını vurmuş bir başka yeni ön adlı süreli yayın *Yeni Yüzyıl Gazetesi*'dir. Gazete, AB, AB'ye uyum, demokratikleşme, üniversite, çevrecilik, şehircilik, kadın ve gençlik konularına ağırlık veren bir yayın politikası izlemiştir. Gazete, ismi ile 21. Yüzyıl'a gönderme yapar gibidir. Cep Üniversitesi serisi içinde yüzlerce kitap yayınlamıştır.

1990'lı yıllarda yeni sözcüğü sadece toplumsal olguları ve siyasal oluşumları yeniden tanımlamak için kullanılmamaktadır. Aynı zamanda edebiyat alanında da karşılığını bulmuştur. Orhan Pamuk'un büyük sükse yapan *Yeni Hayat* romanı bu durumun en önemli örneğidir. 1994 yılında yayınlanan romanda, "okuduğu bir kitapla bütün hayatı değişen" ve kitabın kendine vaat ettiği yeni hayatın peşinde koşan bir kişinin hikayesi anlatılmaktadır. Kitabın ismi, konusu ve kahramanının karakteristik özelliği, postmodernizmin empoze ettiği düzenle örtüşmektedir. Düzenli eğitimin, uzun süreli terbiyenin, geleneğin içinde biçimlenen kimliğin yerini, okunan tek bir kitapla değişen hayatlar almaktadır. Pamuk'un *Yeni Hayat* (1994) romanı ile Halide Edip'in *Yeni Turan* (1912) romanındaki *yeni* olan şeyleri ve bunların çağrışımlarını karşılaştırdığımızda ilginç bir sonuç ortaya çıkıyor. Birincisinde bireyin gündelik yaşamı ve bireysel bir arayışı konu edilirken, ikincisinde büyük iddiaları olan bir siyasal ideolojinin, koskoca bir coğrafya üzerinde inşa etmeyi hedeflediği siyasal birliği konu ediniliyor. Halide Edip'in *yeni*'si ile Pamuk'un *yeni*'si kuşkusuz kendi dönemlerinin eğilimlerini, sorunlarını yansıttığı kadar düşüncedeki değişimi ve eğilimleri de yansıtmaktadır. Benzer bir karşılaştırma Tanzimat'tan bugüne *yeni* ön adıyla yayınlanmış dergi, gazete ve bu süreçte ortaya çıkan siyasal ve toplumsal oluşumlar (Yeni Osmanlılar gibi) üzerinden yapılabilir. Bu karşılaştırma bize düşünce tarihimizdeki yönelimlerin, kırılmaların siyasal eğilimlerle, ulusal ve uluslararası koşullarla nasıl ilişkili olduğunu gösterecektir. Genel olarak baktığımızda, yeniye olan vurgu arayış ve değişim dönemlerinde artmaktadır.

Sözünü ettiğimiz yıllar, Kamu Yönetimi'nden değil "Yeni Kamu Yönetimi"nden söz edildiği yıllardır. YKY 80'lerde ortaya çıkar, 1990'lı yıllarda gelişir ve yerleşir. Günümüzün yükselen değeri haline gelir. M. Akif Özer'e göre, 1980'li ve 1990'lı yıllar, birçok gelişmiş ülkede kamu sektörü yönetiminde önemli bir dönüşüme tanıklık etmiştir. Katı, hiyerarşik ve bürokratik kamu yönetimi, esnek, piyasaya tabanlı kamu yönetimine dönüştürülmüştür.¹¹

¹¹ M. Akif Özer, "Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi", *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 59. <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der59m1.pdf>.

Yeni Sözcüğünün/Sıfatının Kullanıldığı Kavramlar: Güncel Yeniler

1980’li yıllardan sonra yaygınlaşan, 2000’li yıllarda her türden siyasal ve toplumsal değişimi ifade etmek için kullanılan yeni kavramı son on yılda adeta fetiş haline gelmiştir. Bir tür Tek Parti hükümetine dönüşen AKP iktidarı tüm siyasal tasarruflarını yeni kavramı ile ifade etmektedir. İktidarla tek parti dönemlerinde görülen bir tarzda organik bir ilişki içine giren liberal, muhafazakar, sağ ve sol düşüncenin çeşitli versiyonları, iktidarın icraatlarını meşrulaştırmak adına yeni kavramını öne çıkarmaktadır. Türk düşüncesinin yabancı olmadığı, Osmanlı yenileşme hareketi ile ortaya çıkan yeni sözcüğü, son on yılda kullanıldığı sıklıkla belki de hiçbir zaman kullanılmamıştır. O kadar çok kullanılmaktadır ki, bu durum ciddi bir kargaşaya yol açmakta ve çoğu zaman bağlamsız kullanılmaktadır. Yeni kavramı bir kutsala dönüşmüştür adeta. Bazen de *yeni*’nin vurgusunu artırmak için başına “yep” pekiştireci konarak, örneğin “yepyeni lider” gibi bir tamlama üretilmektedir.

Günümüzde dergi, gazete gibi süreli yayınlarda, akademik çalışmalarda, günlük dilde ve siyaset dilinde sıklıkla kullanılan ve tespit edilen yeniler şunlardır: Yeni Dünya Düzeni, Yeni Türkiye, Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Yeni Anayasa, Yeni Ortadoğu, Yeni Osmanlı, Yeni Asya, Yeni Asya Cemaati, Yeni Yüzyıl, Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Yeni Muhalefet, Yeni Dünya Düzeni, Yeni Dünya Düzensizliği, Yeni Hayat, Yeni Medya, Yeni Çağ, Yeni Binyıl, Yeni Asır, Yeni Şafak, Yeni Dönem, Yeni Dönem TV, Yeni Toplum, Yeni İnsan, Yeni Kimlik-Yeni Çözüm, Yeni Ekonomi, Yeni Zengin Sınıflar, Yeni Yoksullar, Yeni Yoksulluk, Yeni Sağ, Yeni Sol, Yeni Liberalizm, Yeni Muhafazakarlık, Yeni Kentliler, Yeni Sömürgecilik, Yeni Milliyetçilik, Yeni Orta Sınıflar, Yeni CHP, Yeni Muhalefet, Yeni Eğilimler, Yeni Bilim, Yeni Düşler, Yeni İkonalar, Yeni Gerçekçi, Yeni Dalga, Yeni İzlenimci, Yeni Aşk, Yeni Tanrı, Yeni Zamanlar, Yeni Nesil, Yeni Liderler, Yeni Yetme, Yeni Kölelik, Yeni Orta Tabaka, Yeni Tatil, Yeni Yeni Yeniden... ve Yenilikçi Öğretmen.

Listenin ilk sırasında görüldüğü gibi en başta Yeni Dünya Düzeni gelmektedir. Aslında günümüzün bütün yeni’lerini belirleyen yeni budur. Küresel düzeyde “Yeni Dünya Düzeni”, yerelde ise “Yeni Türkiye” diğer yeni tamlamalarına kaynaklık etmektedir. Bu tamlamalarda ilk bakışta dikkat çeken şey, *yeni*’nin daha çok zihniyet, gündelik hayat tarzı, düşünce ve politik eğilimlere vurgu yaptığı gerçeğidir. Tamlamalarda alt-yapısal öğeler olsa da vurgu üst-yapısal değişimi, içeriği çağrıştırmaktadır. “Yapı”dan “kimliğe” geçişin tezahürleri: Her türden değişim¹² yeni, yenilik, yenileşme olarak tanımlanmaktadır. Örneğin *Yeni Bilim* tamlamasında yeni olan bilginin kendisi ya da bir bilimin ortaya koyduğu yeni bir icat değil, insanların bilim ile olan değişen ilişkisi ve algısıdır.

Listeden görüleceği üzere hayatın tüm alanlarına ilişkin yeni teşhisi yapılmak-

¹² Sosyolojinin temel kavramlarından olan “Toplumsal Yapı” ve “Toplumsal Değişim” kavramlarının kullanımı azalmıştır.

tadır. Ancak bunlar önceden var olan, bilinen şeylerin başına yeni sözcüğü getirilerek üretilmiştir. Bu anlamda gerçekten yeni bir şey var mıdır? Yeni sıfatını getirmeden ortaya çıkan bir yeni var mıdır? Eski, geride kalan, düne ait olan şey midir? Yeni hangi şartlarda ve ne kadar zamanda eskiye dönüşür? Bu gibi sorular akla gelmektedir. Dilbilimsel açıdan bir niteleme sıfatı olan yeni sözcüğünün karşıt anlam-lısı olan *eski*'nin de ona paralel olarak kullanılması (hangi eskinin yenisi olduğunu görmek ve anlamak için) gerekirken o kadar sık kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum şu düşünceleri akla getirmektedir. Eski olan yeterince eskimemiştir. Yeni olan muğlaktır. Neyin yeni olduğuna dair toplumsal ve düşünsel bir uzlaşısı yoktur. Belli toplum ve düşünce çevrelerinin “Yeni Türkiye” söylemine karşı çekinceleri vardır.¹³ Yeninin eskiden hangi yönleri ile ayrıldığına dair net kıstas ve belirlemeler yoktur. Oysa bir şeyin “yeni” olması için, eski olandan ya da çağdaşlarından belirgin bir çizgiyle ayırt ediliyor olması gerekir. Bu belirsizlik, uzlaşısızlık ve ölçüsüzlük postmodernist etkiden kaynaklanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde yeni fetişizminin siyasal kaynağı küreselleşme ise felsefi kaynağı postmodernizmdir. Ancak modernizmde yeni olan net bir şekilde eski olandan ayrılabilirken postmodernizmden mülhem yeni o kadar net bir şekilde eski olandan ayrılamamaktadır. Postmodernizmin belirsizliği burada da kendini göstermektedir.

Gerçekte yeni, modernizme ilişkindir. Modernizmde, gelenekselden farklı olanı ifade etmek için yeniye vurgu yapılmaktadır. Bu yüzden “modern olan yeni ya da yeni modern olandır” gibi bir düşünce kabul görmüştür. Bugünkü yeni söylemi postmodernizmden besleniyorsa, modernizmin yeni’sinden ayrılan yönü nedir? Daha yeni olan mı? Daha yeni olan diye bir tanım yapılabilir mi? Ortada bir “yeni” ve bir de “daha yeni” varsa, eski hangisidir? Eğer bir eski varsa diğeri yeni olan değil midir?

Ülkemizde, yeni kavramının ve kullanımlarının taşıdığı bu belirsizlik ve çelişkilere rağmen, kavramı, başta liberal düşünce çevreleri olmak üzere, siyasal iktidarla ittifak halindeki muhafazakar düşünce grupları “Yeni Türkiye” fikri ekseninde etrafında rahatlıkla kullanılmaktadırlar. İktidar ve onunla ilişkili düşünce kuruluşları her tutulan işin, iktidarın siyasal tasarruflarının duyurulmasında, açıklanmasında, savunulmasında Yeni Türkiye tanımlamasını başa almaktadır. İktidara yakınlığı ile bilinen SETA Vakfı, Yeni Türkiye söyleminin entelektüel savunusunu yapmaktadır. Yeni Türkiye söylemini ciddi anlamda sahiplenilen ve bu doğrultuda ciddi entelektüel çaba gösteren kuruluşlardan biri de Yeni Türkiye adlı internet sitesidir. New Turkey adıyla İngilizce yayın yapan sitenin sayfasında, Yeni Türkiye, Yeni Bölge, Yeni Dünya, Yeni Ekonomi ve Yeni Akımlar alt bölümleri bulunmaktadır.

Yeni Türkiye fikri ve tasarımının önemli savunucusu ve destekçisi kuruluşlardan biri de Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi’dir. “*Geleceğin Türkiye’si*

¹³ Bunun için başbakan Almanya’da yaptığı konuşmada “Yeni Türkiye’yi kabullenin artık” çağrısı yapmaktadır.

Bambaşka Olacak...” sloganını kullanan merkez, yukarıda sözünü ettiğimiz *Yeni Türkiye* dersini yayınlamaktadır. Derginin 56. sayısı (Ocak-Şubat 2014) “Yeni Türkiye Özel Sayısı”na ayrılmıştır ve bütün yönleri ile “Yeni Türkiye” ele alınmaktadır. Dergide, siyasal iktidarın önemli isimleri (R. Tayyip Erdoğan, Cemil Çiçek, Emrullah İşler, Beşir Atalay, Cevdet Yılmaz), muhafazakar ve liberal aydınların (Naci Bostancı, Vedat Bilgin, Doğu Ergil, Fuat Keyman, Hatem Ete) yazılarının hemen hemen tamamı “Yeni Türkiye” ifadesi ile başlamaktadır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan imzasıyla yayınlanmış ilk yazının başlığı da “Yeni Türkiye” adını taşımaktadır: **Yeni Türkiye’nin İlke ve Hedefleri, Yeni Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları, Yeni Türkiye’de Hukuk, Adalet ve Yargı, Yeni Türkiye’de Siyaset ve Yönetim, Yeni Türkiye’de Sosyal ve Kültürel Değişim, Yeni Türkiye’de Dış Politika ve Strateji, Yeni Türkiye’de Ekonomi, Ticaret ve Gümrük, Yeni Türkiye’de Eğitim, Kültür ve Gençlik, Yeni Türkiye’de Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Aile Politikaları, Yeni Türkiye’de Çevre, Şehircilik ve Ulaştırma, Yeni Türkiye’de Millî Savunma ve Savunma Sanayii, Yeni Türkiye’de Bilim, Teknoloji, Bilgi ve Medya, Yeni Türkiye’de Din, Dinî Hayat, Ahlâk ve Maneviyat, Yeni Türkiye ve Türk Dünyası...** gibi ana-alt bölümlerden oluşan dergide adeta “Yeni Türkiye”nin manifestosu ortaya konulmak istenmiş gibidir. Derginin 255. sayfasında Davut Dursun imzalı “*Modern Türkiye’den Yeni Türkiye’ye*” başlıklı yazı Yeni Türkiye’den ne anlaşıldığının ipuçlarını vermektedir. Modern Türkiye’nin ötesinde bir Türkiye çağrışımı söz konusudur.

Sonuç

Günümüzde yeni, yenilik, yenilikçilik söylemi ve fikri gerekli siyasal ve toplumsal koşullardan yoksundur. Gerçekten yenilik oluşturacak, getirecek bir düşünsel temel söz konusu değildir. Herkesin ve her toplumsal çevrenin sanki geçmiş ile bağıını kopartmak istercesine yeniyi yaptığı vurgu zorlama yakıştırmalara yol açmaktadır. Yeni olanla eski olanın ayrımı ve ayrıldığı nokta neresidir? Yeniyi eskiden ayıran şeyin, şeylerin ne olduğu da belli değildir. Yeniyi yapılan vurgu, ironik bir şekilde bir taraftan geleceğin belirsizliği karşısında duyulan kaygıyı, diğer yandan kof bir özgüven duygusunu içermektedir. Kavram, geleceği kuramamanın getirdiği bir sıkışmışlığı, zorlanmayı çağrıştırmaktadır. Diğer yandan “yeni” sıfatını kullananların geçmişten, geçmişe ait olandan, gelenekten kopamaması gibi bir durum da söz konusudur. Söylem düzeyinde geçmişe ve geleneğe bağlı olduklarını her fırsatta dile getirenlerin yeniyi inşa edecek bir donanım ve potansiyele sahip oldukları da kuşkuludur.

Postmodern çağda modernizme ait olan bir kavramın öne çıkarılması, her türden siyasal ve toplumsal değişimi ifade etmek için fetiş haline getirilmesi bir çelişkidir. Yeniyi fazla benimseyen Türk muhafazakarlığının “eski” ile “yeni” karşıtlığına ait bütün ikilemleri kolaylıkla bünyesinde tutabilmesini sağlayacak bir esneklikte olduğu da tartışılmalıdır.